

Vranken, Jan & Erik Henderickx, (1993), *Het Speelveld en de Spelregels. Een Inleiding tot de Sociologie*, Leuven/Amersfoort: Acco, 287 pagina's.

Inleidingen in de sociologie zijn onder te verdelen in twee soorten: (i) werken die een overzicht geven van het gehele vakgebied en het bijbehorende jargon, en (ii) werken die een overzicht geven van de hoofdfiguren en stromingen. *Het Speelveld en de Spelregels* valt in de eerste categorie. Het is het resultaat van het 'in elkaar schuiven' van twee teksten die de auteurs gebruiken voor hun colleges sociologie. Vranken en Henderickx stellen in hun woord vooraf dat zij dit eerste Vlaamse handboek sociologie derhalve zien als een 'voorlopig eindproduct'. Ik kom in deze recensie tot eenzelfde conclusie.

Het boek is in eerste instantie bedoeld voor studenten in het wetenschappelijk of hoger beroepsonderwijs, maar ook voor de geïnteresseerde leek is het een goede kennismaking met de sociologie. Het boek kent een overzichtelijke lay-out, en is gelardeerd met verhelderende figuren en tabellen. De vormgeving maakt het dan ook zeer geschikt om zelfstandig te bestuderen. De onderwerpen die aan bod komen bestrijken het gehele vakgebied, van rolconflicten tot moderniseringsprocessen. Vranken en Henderickx behandelen in een helder en duidelijk betoog de inzichten en het vakjargon van de sociologie aan de hand van de centrale vraag: hoe is samenleven mogelijk? De metafoor die zij hiervoor gekozen hebben is de samenleving als speelveld, waarbij de sociologie ons inzicht kan geven in het bestaan en ontstaan van de spelregels. Het speelveld is de Vlaamse samenleving en deze wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van algemene sociologische concepten en empirische voorbeelden uit de Vlaamse onderzoekspraktijk.

In de eerste drie hoofdstukken wordt de sociologie als wetenschap van de samenleving geïntroduceerd, waarna de auteurs wat dieper ingaan op de verschillende benaderingen van de sociale werkelijkheid. Op dit punt ontkomen de auteurs er niet aan om toch een tipje van de sluier op te lichten over de hoofdfiguren van, en stromingen binnen de sociologie. De omvang van dergelijke theoretische uitstapjes blijft een moeilijke afweging. Vranken en Henderickx zijn er niet in geslaagd om dit op een evenwichtige manier te doen. Ten eerste is de behandeling van enige theoretische concepties van o.a. Weber en Marx dermate summier, dat je je kan afvragen of deze nog wel zinvol is. Ten tweede zijn de auteurs niet consequent in het verstrekken van achtergrondinformatie over sociale wetenschappers, zoals geboorte- en/of sterftejaar, zodat het de lezer niet duidelijk wordt wie wel en wie niet tot de 'klassieken' gerekend mag worden. Tenslotte wordt er nauwelijks aandacht besteed aan theoretische inzichten van de afgelopen decennia, zoals te vinden in het werk van o.a. Bourdieu, Giddens, Habermas en Foucault.

In de hoofdstukken vier tot tien worden achtereenvolgens groepsvorming, cultuur, socialisatie en deviantie, organisaties, stratificatie, sociale ongelijkheid, solidariteit en conflict behandeld. Het betoog is helder, maar het is jammer dat de hoofdstukken niet afgesloten worden met een conclusie of samenvatting. Hierdoor komen ze lossen van elkaar te staan dan noodzakelijk is, en ook de onvermijdelijke herhalingen verliezen zo hun didactische functie. Een tweede punt van kritiek betreft het gebruik van het empirische materiaal. Vranken en Henderickx stellen expliciet dat zij dit vooral ontleen aan Vlaams sociologisch onderzoek,

maar bij een nadere beschouwing blijkt evenveel, zo niet meer, gebruik te worden gemaakt van Amerikaans, Engels en Nederlands onderzoeksmateriaal. Het gebruikte materiaal is weliswaar functioneel in de tekst, maar als het selectie criterium 'Vlaamse sociologische onderzoeken' zo losjes gehanteerd wordt, dringt de vraag zich op hoe de auteurs hun selectie dan gemaakt hebben.

In het laatste hoofdstuk staan modernisering en sociale verandering centraal. De auteurs gaan uitgebreid in op de overgang van de traditionele naar de moderne samenleving. Ze kenmerken het moderniseringsproces aan de hand van vier dimensies, ontleend aan Van der Loo & Van Reijen's *Paradoxen van Modernisering* (1990): structurele differentiatie, rationalisering, individualisering en domesticering van de natuur. Gezien het belang van het moderniseringsproces voor het ontstaan van de sociologie als wetenschap en het open einde van dit laatste hoofdstuk, lijkt mij de vraag gerechtvaardigd of Vranken en Henderickx hun inleiding hier niet mee hadden moeten openen.

De kwaliteit van een inleiding valt af te meten aan de mate waarin de lezer door het gebodene wordt verleid om verder te speuren. Vranken en Henderickx zijn hier in geslaagd, de wetenschappelijke eetlust wordt zonder twijfel opgewekt. Een voorwaarde hierbij is echter wel dat de lezer via de referenties en de bibliografie een handreiking krijgt om de eerste honger te stillen. Op dit punt vertoont *Het Speelveld en de Spelregels* nogal wat gebreken. Bij vele verwijzingen en citaten in de tekst zoekt men tevergeefs in de bibliografie naar het desbetreffende boek of artikel. Daarnaast worden er door de gehele tekst auteurs aangehaald waarbij het jaartal in de tekst niet overeenstemt met het jaartal in de bibliografie. Dit laatste is wellicht te wijten aan het in elkaar schuiven van twee collegedictaten, het blijft desondanks slordig. Het eerste punt is evenwel een duidelijke omissie, met name omdat de auteurs expliciet vermelden dat ze de bibliografie wel als zodanig hebben willen opzetten.

Een ander criterium waaraan de kwaliteit van een inleiding kan worden afgemeten is de mate waarin de auteur(s) de lezer in een bepaalde richting sturen. De auteurs van *Het Speelveld en de Spelregels* zijn er op dit punt goed in geslaagd om de lezer niet specifiek op één benadering vast te pinnen. De rode draad in hun betoog is het beklemtonen van de actor-structuur tegenstelling binnen de sociologie. Vranken en Henderickx slagen er zo in om de lezer duidelijk te maken dat er binnen de sociologie verschillende benaderingen zijn die of de actor of de structuur als invalshoek nemen. Zelf nemen zij hier een middenpositie in, door te wijzen op zowel de voor- als de nadelen van de verschillende benaderingen. Deze opzet laat zien dat een genuanceerde houding tegenover het eigen vak uitstekend in een inleiding geventileerd kan worden, een voorbeeld dat navolging verdient.

Resumerend; het boek is inderdaad een 'voorlopig eindprodukt', maar het heeft zeker de potentie om uit te groeien tot een volwaardig eindprodukt. De vormgeving is, vooral wat betreft de verwijzingen en de samenhang van de hoofdstukken, voor verbetering vatbaar. Inhoudelijk echter, kan het werk van Vranken en Henderickx de vergelijking met andere inleidingen tot de sociologie, zowel nederlandstalig als angelsaksisch, zeker doorstaan. *Het Speelveld en de Spelregels* biedt zowel studenten als de geïnteresseerde leek een sociologische bril om de samenleving mee te beschouwen, met daarbij de garantie dat de blik nooit meer dezelfde zal zijn.

Bram Peper